

УДК 329.63 (470)

Тенденції політичної ідеологізації радянсько-російської панк-ідеології

Євген Васильчук,
кандидат політичних наук,
головний спеціаліст відділу взаємодії
з органами самоорганізації населення
апарату Черкаської міської ради

*У статті визначаються основні цикли політичної ідеологізації
радянсько-російської панк-ідеології у 1980 – 2000 роках та основні
особливості, притаманні кожному з цих циклів.*

Ключові слова: панк-субкультура, панк-колектив,
контрідеологізація, гіперідеологізація, деідеологізація.

*The article considers the main cycles of political indoctrination
of Soviet-Russian punk-ideology in the period of 1980 – 2000 and
identifies special features of each of these cycles.*

Keywords: punk-subculture, punk-band, counterideologization,
hyperideologization, deideologization.

Постановка проблеми

Дослідження молодіжних субкультур є важливим напрямом різних галузей науки.

Тривалий час в СРСР вивчення молодіжних субкультурних феноменів зводилося лише до їх аналізу в якості соціальних патологій, характерних для країн Західної Європи й США.

Тим часом в СРСР вже в 1970-ті роки почали складатися неформальні молодіжні групи, які опонували офіційній культурі, і внаслідок специфіки загальної суспільно-політичної ситуації, що склалася в той період в країні, перебували в „андеграунді”. За своїми ціннісними орієнтаціями ці неформальні утворення гуртувалися відповідно до музичних смаків і стилів, ідей нонконформізму та соціального протесту проти чинної системи суспільних відносин.

Відтак необхідність поглиблення наукового аналізу процесів, що відбувались у молодіжному середовищі СРСР в 1980-х роках, зумовлювалося не лише потребою в систематизації теоретичних основ і знань про появу різних субкультур, а й необхідністю з'ясування особливостей розвитку молодіжних субкультур з урахуванням їх походження, ідейної специфіки і можливого впливу на стилі життя молоді в найближчі десятиліття.

Огляд досліджень і публікацій з відповідної тематики

Для підготовки цієї статті ми використали висновки досліджень О. Аксютіної [1] і С. Левікової [4], у яких розкриваються причини й механізми виникнення молодіжних субкультур, особливості їх становлення та маніфестації. Серед українських дослідників значущими є наукові дослідження С. Сороки [7], присвячені різним аспектам становлення молодіжних субкультур та неформальних об'єднань молоді.

Мета статті

Проблема молодіжної субкультури має певний ступінь розробки в науковій літературі, але ми прагнемо дослідити особливості насичення ідейного базису молодіжних субкультур політико-ідеологічними компонентами на прикладі ідеології панк-субкультури шляхом визначення основних циклів у цьому процесі та основних особливостей, притаманних кожному з них.

Основний матеріал дослідження

Дослідники молодіжної проблематики неодноразово відзначали, що молодіжні субкультури як динамічні підсистеми є своєрідними індикаторами процесів, які відбуваються в суспільстві, вказуючи на їх вади шляхом відкритого опонування у вигляді контркультурної та епатажної маніфестації.

Однією з найбільш радикальних та непримиренних до сучасної дійсності і водночас схильною до швидкої політизації є панк-субкультура. Її ідеологія зосереджується на реалізації права кожного індивідуума на свободу і спосіб життя, на який не чиниться тиск. Етика цього руху визнає провідну роль особистого вибору в пошуках свободи. Вона радикально заперечує будь-який конформізм і передбачає самостійність, застосування акцій „прямої дії” задля зміни суспільно-політичного ладу і демонстративне неприйняття офіційної культури конкретного суспільства.

З цих базових характеристик панк-ідеології випливає специфіка політичної ідеологізації радянсько-російської панк-субкультури.

Автор, концептуально вибудовуючи цю модель, виходив з таких параметрів визначення її особливостей: часові межі кожного з циклів політичної ідеологізації радянсько-російської панк-субкультури; специфіка суспільно-політичної ситуації в

трансформаційному пострадянському суспільстві; методи та сценарії політичної ідеологізації радянсько-російської панк-субкультури; взаємодія з суспільно-політичними утвореннями (рухами, об'єднаннями, партіями тощо); реакція органів офіційної державної влади на виклики панк-субкультури.

Предметом аналізу є панк-колективи так званої „сибірської хвилі” як носія та продуцента гранично політизованої музично-поетизованої творчості, до яких ми відносимо гурти та проекти Є. Лєтова („Гражданская оборона”), Я. Дягілевої („Великие Октябри”), В. Кузьміна („Спинки мента”, „Черный Лукич”), О. Судакова („Родина”), Р. Неумоева („Инструкция по выживанию”), В. Селиванова („Красные звезды”), В. Ареховського („Нюрнберг”, „Северное сияние”), Є. Кокоріна („Чернозём”) тощо. Враховуючи обмеження рамками цієї статті, автор може назвати лише загальні причини, цикли і тенденції політичної ідеологізації радянсько-російської панк-субкультури.

Перший цикл, що розпочався 1984 року, визначаємо як „контрідеологізацію”. Панк-субкультура, що виникла в СРСР, змушена була розвиватися в умовах домінування однієї офіційно визнаної ідеології, що охоплювала всі сфери суспільного життя. Відповідно, панк-субкультура своїм опозиційним спрямуванням визначила протистояння з комуністичною ідеологічною ортодоксією, що регламентувала буття радянського суспільства [2; 5, с. 2]. Серед методів протистояння були: епатажні самоназви панк-гуртів [1; 5, с. 2]; політизовані антисистемні тексти, що впливає з назв і змісту окремих композицій панк-колективів; участь у рок-концертах, що закінчувались їх зривом або скандалами [5, с. 2].

В умовах однопартійності в радянському суспільстві взаємодія з суспільно-політичними рухами була неможливою. В якості реакції з боку органів офіційної державної влади на виклики панк-субкультури були унеможливлення участі перелічених вище гуртів у рок-заходах (концертах, фестивалях тощо), запису композицій, „профілактичні” бесіди з учасниками панк-колективів в органах ВЛКСМ та КДБ, відверте гоніння непримиренних представників панк-субкультури [5, с. 2]. Це суттєво позначилося на творчості панк-колективів і призвело до трансформації ідей соціального протесту в ідеї демонстративного та радикального антикомуністичного, антирадянського спрямування без надання переваг будь-якій політичній ідеології.

Поглиблення процесів демократизації радянського суспільства, що спричинило появу свободи слова та політичних дискусій, комерціалізація творчості значної частини радянських рок-гуртів зумовили поступовий відхід панк-колективів „сибірської хвилі” від антикомуністичних та антирадянських позицій у їх маніфестаціях. У період з 1990 по 1993 рік ця хвиля практично зникла з суспільних обріїв.

Новий цикл політичної ідеологізації радянсько-російської панк-субкультури, визначений нами як „гіперідеологізація”, збігся з розпадом Радянського Союзу та суттєвим ускладненням суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації у пострадянських країнах.

Осмысливши події, що відбувались у цей час у пострадянській Росії, представники панк-колективів „сibirської хвилі” відкидають свою колишню антикомуністичну та антирадянську спрямованість і виступають на боці „патріотичної” опозиції, що об'єднала комуністичні та імперсько-націоналістичні елементи [6, с. 1]. У творчості цих панк-колективів того періоду яскраво проступають апологія радянського ладу та оспівування його ідеологічних постулатів, причому російські колективи артикують увагу на глибинно-психологічних та філософських аспектах радянської ідеології без надмірної політизації композицій, а білоруські колективи переважно демонстративно переходять на позиції звеличення подій та постатей в історії, які були викриті у добу „перебудови” як злочині, антилюдяні [3; 6, с. 1].

У цей час розпочинається активна співпраця панк-колективів з радикальними суспільно-політичними рухами, зокрема з Націонал-більшовицькою партією Е. Лимонова, рухом „Трудова Росія” В. Анпілова, Авангардом червоної молоді С. Удальцова тощо. Ця взаємодія була детермінованою, оскільки радикальні рухи отримали можливість рекрутувати до своїх лав нових активістів з числа прихильників панк-колективів. Натомість панк-колективи отримували своєрідний імпульс для подальшої творчості, поєднуючи політико-ідеологічний вплив радикальних рухів зі своїми поглядами та, у свою чергу, радикалізуючи окремі ідеологічні сегменти цих суспільно-політичних об'єднань і транслюючи їх ідеї, що сприяло їх продуктивному засвоєнню у масовій свідомості. Суттєвої протидії, окрім ускладнення концертної діяльності, практичної ізоляції від засобів масової інформації, з боку органів офіційної державної влади викликом представників панк-субкультури не було.

Поступова стабілізація суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації, усвідомлення безперспективності спротиву радикальними політичними методами призвели до появи нового циклу політичної ідеологізації радянсько-російської панк-субкультури, який розпочався у 1997 – 1998 роках і був визначений нами як „деідеологізація”. В цей період відбувається поступовий відхід панк-колективів „сibirської хвилі” від співпраці з радикальними суспільно-політичними рухами і розпочинається тривалий період творчої стагнації, який завершився на початку 2000-х років.

У творчості панк-колективів цього періоду практично повністю зникли політичні мотиви, композиції набувають філософських роздумів, що ніби підбивають підсумки попереднім творчим актам і задумам. Вони відмовляються від радикальних оцінок подій та різкого світоглядного протистояння тощо. Таким чином, поступово відбулася інкорпорація носіїв

панківського протесту до офіційної культури, позбавивши їх творчість контркультурного агресивного спрямування та залишивши їм можливість субкультурного вираження шляхом концертної діяльності, легального випуску і поширення своїх звукозаписів.

Висновки

Проаналізувавши процес політичної ідеологізації радянсько-російської панк-ідеології, можна відзначити залежність спрямованості творчості панк-колективів від системи суспільних відносин, що склалися в пострадянському трансформаційному суспільстві. Ми доходимо висновку, що основним стимулятором творчості панк-колективів є ілюзія протистояння з уявним ворогом, у даному випадку – з офіційними державними інституціями, та боротьба з їх реакцією на власні виклики. При ігноруванні панківського протесту як суттєвого суспільного чинника дестабілізації відбувається поступова втрата силової лінії панк-ідеології, наслідком чого стає ідейна вичерпаність творчості панк-колективів та брак суттєвого інтелектуального та соціального запиту на їх творчість.

Перспективними напрями дослідження можна вважати розкриття питань, пов'язаних з детальним аналізом творчості панк-колективів з метою виокремлення основних ідеологем їх творчості.

Література:

1. **Аксютіна О.** Інтерв'ю с Димой Кузьминым // „Черный Лукич”. Офіційний сайт групи. – Режим доступу : <http://www.lukich.info/article/18/>
2. **Д. Селиванов - Р. Неумоев.** Інтерв'ю // Дмитрий Селиванов. Меморіальний сайт. – Режим доступу : <http://selivanov.lenin.ru/neumoev-selivanov.html>
3. **Ермолаев Д.** „Демократия без танков, что могила без червей” // Владимир Ареховский. Неофіційний сайт. – Режим доступу : <http://arehovskiy.mirgorod.ru/history/>
4. **Левикова С. И.** Феномен молодёжной субкультуры (социально-философский аспект) : автореф. дисс. ... докт. философ. наук : спец. 09.00.11. „Социальная философия” / С. И. Левикова. – М., 2002. – 34 с.
5. **Летов Е.** Именно так все и было (творческо-политическая автобиография) / Егор Летов // Лимонка. – 1994. – №2 – 3. – С. 1 – 3.
6. **Летов Е.** Это знает моя свобода / Егор Летов // Лимонка. – 1994. – №1. – С. 1, 3.
7. **Сорока С. В.** Суспільно-політична діяльність неформальних об'єднань молоді України у 1953 – 1991 роках : автореф. дис. ... канд. політ. наук : спец. 23.00.02 „Політичні інститути і процеси” / С. В. Сорока. – Миколаїв, 2006. – 19 с.